

Toolbox & Richtlijnen voor
Archief- & Collectiezorg
in de Kunstensector

TRACKS-ONTMOETINGSMOMENT OMTRENT ARCHIEF- EN COLLECTIEZORG

7. HÉLÈNE VANDENBERGHE EN STELLA LOHAUS

BRONKS - 23 JUNI 2015

AUTEUR: SANNE VAN BELLINGEN (PACKED vzw)

AUGUSTUS 2015

PACKED vzw

DELAUNOYSTRAAT 58 BUS 23, 1080 BRUSSEL

++32 (0)2 217 14 05

www.packed.be

www.projecttracks.be

*TRACKS IS HET RESULTAAT VAN HET PROJECT 'ERFGOEDZORG IN DE
KUNSTENSECTOR' EN WORDT UITGEVOERD MET FINANCIËLE STEUN VAN DE
VLAAMSE OVERHEID*

PACKED

Expertisecentrum Digitaal Erfgoed

Vlaanderen
verbeelding werkt

7. RONDETAfelGESPREK MET STELLA LOHAUS (STICHTING BERND LOHAUS) EN HÉLÈNE VANDENBERGHE (ESTATE PHILIPPE VANDENBERG)

MODERATOR: DIRK DE WIT (KUNSTENPUNT)

WWW.BERNDLOHAUS.BE

WWW.PHILIPPEVANDENBERG.BE

“Alle nodige kennis is in Vlaanderen aanwezig, maar bruggen moeten gebouwd worden.”

Ondanks hun vergelijkbare situatie kenden Stella Lohaus en Hélène Vandenberghe elkaar niet tijdens het leven van hun vaders. Beiden hebben na de dood van respectievelijk Bernd Lohaus en Philippe Vandenberg een gelijklopend pad bewandeld.

Het leiden van een estate of stichting is meer werk dan enkel de zorg voor het archief en de collectie. Hélène Vandenberghe werkt voltijds voor de Estate Philippe Vandenberg, haar twee

broers helpen haar daarbij. Deze namiddag werd er enkel ingegaan op het archief- en collectiebeheer.

ESTATE PHILIPPE VANDENBERG

De Estate Philippe Vandenberg beheert een grote collectie. Onder de collectie worden alle kunstwerken van Philippe Vandenberg of andere kunstenaars begrepen. Het eerste dat gebeurde na de dood van Philippe Vandenberg in 2009 was het sluiten van het atelier en alles fotograferen en vastleggen zoals het in het atelier stond.

De schilderijen werden door Philippe Vandenberg niet goed bewaard in zijn atelier. Ze leunden tegen elkaar aan en alles bevond zich door elkaar. Er werden speciale kasten ontworpen en gebouwd waarin de schilderijen verticaal kunnen worden bewaard. De ca. 17.000 tekeningen werden ontdaan van schadelijke materialen (zoals paperclips en nietjes), en werden voor bewaring in zuurvrije dozen gestoken. Alles kreeg een vaste plek in het atelier. Hierdoor kan alles gemakkelijk teruggevonden worden, met slechts een minimale manipulatie van het kunstwerk voor bijvoorbeeld het verplaatsen ervan. Ook het klimaat in het atelier werd aangepakt. Het atelier is een oude garage. Door het glazen dak had het geen goede klimatologische omstandigheden. Met hulp van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) werden grote vochtregelaars geplaatst. Ondanks de temperatuurschommelingen blijft de vochtigheidsgraad nu steeds stabiel. Dit is belangrijk voor de bewaring van de verschillende materialen.

Nadien werd gestart met de inventarisatie van het materiaal dat aanwezig was in het atelier. Alles werd gefotografeerd en in een databank geregistreerd. Er werd lang gezocht naar een goede databank. Voor de Estate was het belangrijk om linken te kunnen leggen tussen de verschillende

onderdelen van het archief en de collectie. Door de samenwerking met de galerie Hauser & Wirth kreeg men een op maat gemaakte databank ter beschikking waarin alle gegevens konden worden opgenomen. Het was voor de Estate belangrijk dat uit de databank lijsten kunnen worden gehaald, zodat deze kunnen doorgestuurd worden naar bv. geïnteresseerden, curatoren en musea.

Voor de restauratie en de conservatie van de werken, werkte de Estate samen met de opleidingen uit La Cambre en Antwerpen. Bij de hogescholen zit een potentieel aan restauratiekennis. Klassen werden uitgenodigd in het atelier en de studenten deden onder begeleiding van de docent kleine restauraties aan de werken. Als gevolg hiervan zijn ook een aantal onderzoeken gebeurd. Een van de studenten is nadien een jaar in dienst geweest van de Estate om alle werken met een conservatiegevaar te fixeren, bv. de werken met krijt op doek.

Nu werkt de Estate samen met één vaste restauratrice die het werk van Philippe Vandenberg goed kent en er ook onderzoek naar deed. De werken worden gratis uitgeleend, op voorwaarde dat er op voorhand op kosten van bruikleennemer een conditiecheck door de vaste restauratrice gebeurt. Zij controleert het werk wanneer het vertrekt en terugkomt in het atelier. Ook het verpakken en het transport zijn op kosten van de bruikleennemer.

Naast de collectie is er ook een archief. Dit is alles dat door de kunstenaar zelf gemaakt werd en dat geen kunstwerk is, o.a. brieven, communicatie, boeken met tekst en foto's. Het archiefmateriaal werd geschoond en in zuurvrije dozen gestoken. De oorspronkelijke volgorde werd bewaard. Alle brieven en teksten werden gescand voor bewaring. Voorlopig onderzocht niemand dit archief. Het werd alvast goed verpakt zodat het goed bewaard kan worden in afwachting van onderzoek..

Verder is er ook nog documentatie- en inspiratiemateriaal in het atelier gebleven, bv. films, dvd's, boeken, kranten en tijdschriften. Deze werden geordend en worden ook in het atelier bewaard.

STICHTING BERND LOHAUS

Ook na de dood van Bernd Lohaus sloot men het atelier en vroeg men de vaste fotograaf om foto's en een film te maken van alles. Daarna kon men beginnen met sorteren en ordenen.

Na het overlijden van Bernd Lohaus, en het vastleggen van de toestand in het atelier, werd het atelier omgevormd tot een depot voor de bewaring van de werken. Veel werken die zich tot dan buiten bevonden werden naar binnen gehaald. Al het materiaal werd geordend en opgemeten. Met behulp van een stabiliteitsingenieur werden in het atelier rekken gebouwd zodat de balken van de kunstwerken erin kunnen gelegd worden.

Stella Lohaus vindt het moeilijk om, zoals de Estate Philippe Vandenberg, met een databanksysteem aan de slag te gaan. De keuze voor een bepaald systeem is nog steeds niet gemaakt. Er moet ook genoeg kennis zijn van het materiaal om de vereisten te bepalen waaraan het databanksysteem moet voldoen. Er moet tijd genomen worden om het materiaal onder handen te nemen en acties uit te voeren. Het beheren van een artistieke nalatenschap is altijd een tegenstelling tussen enerzijds het conserveren en beheren van het materiaal en anderzijds het terug loslaten. Het is een oefening in versnellen en afremmen.

Het is belangrijk voor de Stichting Bernd Lohaus om het materiaal 'levend' te houden. Niet alleen moeten de kunstwerken fysiek goed behouden worden, ook het artistieke concept moet bewaard

blijven. Daarvoor was het belangrijk voor Stella Lohaus om een project uit te werken rond de opstellingsplannen voor de sculpturen.¹

VRAGEN & OPMERKINGEN

- Wordt er in de databank van de Estate Philippe Vandenberg gebruik gemaakt van standaarden voor de beschrijving van de werken?

Er werd zoveel mogelijk gekeken naar hoe het beschrijven gebeurt bij andere musea en kunstenaars. Maar er werden geen echte standaarden gevonden. Alina Saenko (PACKED vzw) merkt op dat het gebruik van standaarden, thesauri (zoals bijvoorbeeld AAT) en beschrijvingsmodellen niet altijd eenvoudig is. Ook musea worstelen hiermee. Er wordt nog toegevoegd dat ook de schetsboeken van Philippe Vandenberg werden gedigitaliseerd. Hiervoor werd een complexe nummering gehanteerd op paginaniveau.

- Is de databank van de Estate Philippe Vandenberg gehuurd, gekocht of gekregen?

De Estate heeft de databank van de galerie gekregen. Deze databank werd voor hen op maat gemaakt. Verdere aanpassingen moeten door een informaticus gebeuren. De databank is eigendom van de Estate, zodat ze niet afhankelijk zijn van anderen.

- Wat is het verschil tussen een estate en een stichting?

Een stichting is een vzw. De Stichting Bernd Lohaus werd pas twee jaar na de dood van de kunstenaar opgericht. De werken werden geërfd door Stella Lohaus en haar broer. De Stichting bestaat nu alleen uit familie, maar op termijn moet ze wel groeien en moeten ook externen hierin betrokken worden. De kunstwerken zijn eigendom van de kinderen; het archief behoort tot de stichting. Een samenwerking met galerieën blijft echter ook noodzakelijk. De werken moeten verkocht kunnen worden; het commerciële aspect blijft een rol spelen. Kunstwerken hebben een blijvende waarde en zijn dus verhandelbaar.

Een estate is een maatschap. Er wordt een contract afgesloten tussen verschillende personen over het beheer van een kapitaal. Bij de Estate Philippe Vandenberg is er een contract tussen Héléne en haar twee broers over hoe ze het kapitaal, dus de nalatenschap, beheren voor de termijn van honderd jaar. Enkele werken zijn privé-eigendom van de kinderen, anderen behoren tot de maatschap. Er werd gezocht naar een beheersvorm die bij hen past. Een burgerlijke maatschap is een heel zelfstandig systeem, waarbij ze niet afhankelijk zijn van een raad van bestuur of verantwoordelijkheid moeten afleggen tegenover een andere partij.

- Waarin verschilt het werk van Stella Lohaus en Héléne Vandenberghe met dat van een museum?

Zij staan als kinderen inhoudelijk, maar ook fysiek veel dicht bij de werken. Hierdoor kunnen ze een zekere nauwkeurigheid hanteren. Een museummedewerker kan niet zo dicht bij het werk staan en heeft niet dezelfde tijd en voeling met het werk. Daarnaast beheren ze niet alleen het werk, maar houden ze het ook 'levend'.

¹ Zie het verslag van dit Praktijkvoorbeeld op TRACKS:

<http://www.projecttracks.be/nl/voorbeeldprojecten/detail/opstellingsplannen-ontwerpen-voor-de-sculpturen-van-bernd-lohaus>

- Waar werd er advies gevonden of werd alles op eigen houtje gedaan zonder advies in te winnen? Hélène ging naar alle musea voor advies. In België wordt er echter amper gewerkt met estates en in musea heeft men hierover weinig kennis. Het is belangrijk om zelf een platform te creëren rond de werken en het is aan anderen om hierop verder te werken. Om een structuur te zoeken en op te zetten die bij hen paste, werd er beroep gedaan op een jurist, notarissen en een boekhouder. De Hogeschool Antwerpen (nu Universiteit Antwerpen, opleiding restauratie en conservatie), La Cambre en KIK werden aangesproken voor de ondersteuning bij de conservatie en restauratie. De interuniversitaire opleiding Archivistiek en het AMVB werden aangesproken voor advies i.v.m. de archiefzorg. Knowhow is overal te vinden, maar men moet bruggen bouwen en de kennis toepassen. Musea zijn vaak ook eilandjes; men is overbevraagd en onderbemand. Privé en publiek moeten beter samenwerken. Bij de Estate Philippe Vandenberg is de knowhow vooral uit de privésector gekomen. Stella Lohaus onderschrijft vooral het belang om het materiaal te blijven tonen, want uit elke tentoonstelling komen nieuwe contacten en nieuwe kansen. De sleutel om acties mogelijk te maken is tijd. Dit betekent vaak dat er geld vrij moet worden vrijgemaakt om tijd te maken.

Kaatje Cusse (partner van kunstenaar Peter Downsbrough) merkt op dat kunstenaars in de praktijk meestal slechts een minimaal ordening- en beheersysteem hebben. Jonge kunstenaars moeten hier beter over nadenken. Als zij het niet zelf gaan doen, gaat misschien niemand anders het later voor hen doen.